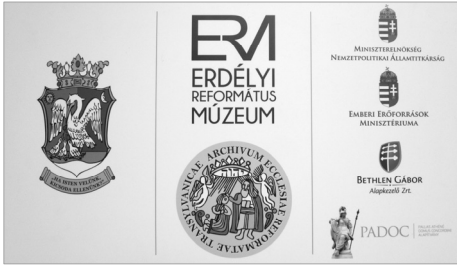

Kegyesség és/vagy reprezentáció. Erdély református öröksége. Az Erdélyi Református Múzeum időszakos kiállítása

Az Erdélyi Református Múzeum időszakos kiállítást nyitott meg 2017. október 18-án, amelyet 2018. március 25-ig lehet megtekinteni. A megnyitón először dr. Buzogány Dezső, a gyűjteményi tanács elnöke szólt a meghívott szakemberekhez és az érdeklődőkhez, és azt emelte ki, hogy mindez, ami a tárlaton látható, csupán a jéghegy csúcsa. Ugyanis mintegy másfél

évtizede elkezdődött az egyházkerület tárgyi értékeinek, a klenódiумoknak, az értékes textiliáknak, az irattári anyagoknak a felmérése, s ez a tárlat csupán piciny ízelítőt nyújt abból a felbecsülhetetlenül értékes hagyatékából, amelyet az egyházkerület, Kató Béla, az Erdélyi Református Egyházkerület püspöke és a magyar kormány támogatásának köszönhetően úgy gyűjthettek össze, és olyan körülmények között tárolhatnak, amely megfelel a szakmai követelményeknek.

Kató Béla püspök természetesnek nevezte azt, hogy az ilyen jellegű kezdeményezések erkölcsi és anyagi támogatásra találnak a reformáció 500 éves jubileuma alkalmával, és azt látja szükségesnek, hogy miután a református egyház megfelelő körülmények között foglalkoztatja a múzeum és a levéltár szakembereit, azok olyan kutatók, történészek és muzeológusok generációját termeljék ki, akik magas szinten tudják majd tovább művelni a szakmát. Beszédét ezekkel a szavakkal zárta: „A tárlat jó példa az adakozás fenntartó erejére. Ezt az erőt pedig csak akkor tudjuk megtartani, ha mi is hozzáadjuk a magunk kis áldozatait.”

Berekméri Gabriella

A kiállítást Kovács Mária-Márta, az Erdélyi Református Múzeum muzeológusa mutatta be szakmai szempontból. Az továbbiakban ennek a bemutónak szerkesztett változatát közöljük.

Kiállítás megnyitó beszéd

Mindenkit szeretettel köszöntök a kiállítást szervező csapat, Tamás Iringó, Tóth Levente és a magam nevében.

Ahogy azt a *Kegyesség és/vagy reprezentáció* cím is jelzi, kiállításunk nem a reformáció hittételeinek felidézésével vagy a nagy reformátorok személyének és munkásságának bemutatásával emlékezik a reformációra, hanem azokat a változásokat, folyamatokat igyekszik megragadni és követni, amelyek a gyülekezetek életében következtek be az elmúlt 500 év folyamán. A kiállítás a gyülekezetek reformációjáról szól, az egyháztagok szerepvállalásáról, kegyességéről és reprezentációs igényéről, és pedig azok szemén keresztül, akik alakították és hétköz-

napivá tették a reformációt. A gyülekezetek nem forradalomszerű megmozdulással, ingó és ingatlan javaik elpusztításával csatlakoztak a reformációhoz, hanem a templomokkal együtt átvették a katolikus liturgia eszközeit is, és azokat a reformáció igényeihez alkalmazva használták tovább. Ezekből a máig fennmaradt és használatban levő tárgyakból válogattunk és helyeztünk ki néhányat a tárlókba. A 16. század második felében és a 17. század elején az átörökített misekelyhek, paténák és oltárterítők alkották a református úrasztali készletek alapját, amely később kiegészült a gyülekezetek tagjainak adományaival.

Dr. Kovács Mária-Márta

A tárlat az erdélyi református egyház sokszínűségét igyekszik megragadni, összképet nyújt a századokon átívelő folyamatokról, ugyanakkor kiemeli a helyi sajátosságokat, és külön mutatja be a széki, a városi, a vármegyei területek egyházközségeinek jellegzetességeit, az egyes korszakok legfőbb jellemzőit. A tárlat kiemeli a vármegyei és a széki gyülekezetek mindennapjaiban, akár csak az egyháztagok kegyességi és reprezentációs megnyilvánulásaiban tapasztalható különbségeket, amelyek az eltérő társadalom- és birtokszerkezetben gyökereznek.

Azonban kegyes patrónusok nélkül nem beszélhetünk református örökségről. Ugyanis az egyházközségek ingó és ingatlan vagyonának jelentős része adományaikból származott. A kegyesség mellett már a kezdetektől felfedezhető a reprezentáció is az egyház támogatóinak magatartásában. Ez a kettősség kíséri végig a gyülekezetek életét és értelemszerűen kiállításunk vezérfonalát is.

A századok folyamán a társadalmi elvárás vagy a rang legalább annyira megkövetelte az egyház pártfogását, mint az egyén belső indíttatásából fakadó kegyesség. A gyülekezetek ládáiban, szekrényeiben rejlő liturgikus készletek sajátos történeti fejlődést mutatnak vidékenként és koronként. A kiállított tárgyak a múltbeli események megértését segítik, és a református hitek kegyességének, illetve reprezentációs megnyilvánulásának példái.

A tárlat az úrasztali edények, textíliák és levéltári források által kíséri végig egy-egy vidék reformációját. A tárgyi anyag három nagyobb téma köré csoportosul. Az első teremben a széki területek egyházközségeinek történetét láthatjuk a századok szerint rendezett tárlókban, majd a magyar többségű erdélyi városok református gyülekezeteinek élete elevenedik meg. Ezek a gyülekezetek politikai kivált-

Aranyozott ezüst kenyérosztó tányér, 1756, ISB mester. A Sáromberki Református Egyházközség tulajdona.

ságaiknak köszönhetően alkotnak külön csoportot az erdélyi egyházközségek sorában. A vármegyei területeken fekvő református egyházközségek életét, úrasztali készleteinek kialakulását és későbbi gyarapodását a 17. század második felétől a patrónusi támogatások határozták meg. A támogatók többsége a helyi kisbirtokosok voltak. Közü-

lük a hátszeg környéki Csulai és Kendeffi családok, valamint a görgényi egyházmegyében tevékenykedő tancsi Földvári család egyházpártolását mutatjuk be. A főnemesség patrónusi szerepvállalása viszont nemcsak a gyülekezet segítésére korlátozódott, hanem magában foglalta a fontos egyházi intézmények, például a kollégiumok alapítását és a működésüket biztosító adományokat is. Politikai befolyásukkal hatékonyan képviselték egyházuk érdekeit. Közülük a Bánffy, a bethleni Bethlen és a Teleki családok tevékenységét és tárgyi hagyatékát emeltük ki.

A kiállított tárgyak, amelyeknek nagy része a szakemberek számára is ismeretlen, most kerülnek először bemutatásra a nagyközönség előtt. A tárgyi anyag jól érzékelteti egy-egy közösség anyagi helyzetét és ízlésvilágát, amely meghatározta az adott régió tárgyi kultúráját. Ugyanakkor képet kapunk arról is, hogy milyen szerep jutott a református egyháznak a tárgyi örökség megőrzésében.

Köszönetet mondunk az Erdélyi Református Egyházkerületnek az intézményi és anyagi háttér biztosításáért, kollégáinknak pedig – kiemelten Buzogány Dezsőnek, Ósz Sándor Elődnek és Sipos Gábornak – a szakmai segítségért.

Tárlatunk nem valósulhatott volna meg a kiállított tárgyakat kölcsönző gyülekezetek és lelkészeik támogatása nélkül. Ezért hálás köszönet illeti az Alsóbölkényi, Alsócernátoni, Atosfalvi, Berecki, Bonchidai, Bonyhai, Dévai, Hátszegi, Kendilónai, Kézdiabisi, Kézdimárkosfalvi, Kolozsvár Belvárosi, Kolozsvár Alsóvárosi, Komollói, Lécfalvi, Magyarfülpösi, Magyarrégényi, Marosárpataki, Marosvásárhely I., Marosvásárhely II., Marosvásárhely III., Marosvásárhely VIII., Nagyadorjáni, Nagyidai, Nyárádszentsimoni, Pákéi, Papolci, Rétyi, Sáromberki, Sepsibodoki, Sepsiszentgyörgy – Vártemplomi, Szörcesei, Tancsi, Vajdakamarási, Zabolai és Zágonyi Református Egyházközségeket.

A kiállítás látványelemeit Ferenczy Botond Tamásnak és Ilyés Mariannak köszönjük, Tasnádi István és Bányai Csaba teológus hallgatóknak pedig a lelkes és kitartó segítségért mondunk köszönetet.

Mindenkinek tartalmas időtöltést kívánunk!

Kovács Mária-Márta